

УДК 316

DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2020.88.13>

І. А. ЧУДОВСЬКА

доктор соціологічних наук,
доцент кафедри галузевої соціології
факультету соціології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Світова спільнота увійшла у стадію активізації нових форм навчання, що було зумовлене епідеміологічною ситуацією. Відбулися суттєві зміни у освітньому процесі: традиційне навчання, що базувалося на фізичній присутності, поступилося дистанційному. Адаптація до нових освітніх умов потребує розуміння як викликів, так і відповідей на них. У цій статті представлено типи проблем, пов'язаних з дистанційним навчанням, зокрема, таких як: технічні, організаційні, педагогічні, психологічні, біосоціальні, а також способи їх вирішення та можливості, що відкриваються у освітньому просторі у разі впровадження дистанційної освіти. Зроблено комплексний аналіз чинників, які одночасно вміщують і проблеми. Розглянуто технічний чинник як базовий для реалізації дистанційного навчання. Уже на цьому рівні відбувається активізація проблеми доступності, яка є характерною і для звичайного традиційного навчання. У разі дистанційного навчання ми маємо справу з наявністю або відсутністю технічних можливостей в усіх учасників освітнього процесу, таких як: зміни напруги в електричній мережі, стан Інтернет-покриття, наявність чи відсутність технічних пристроїв для користування Інтернетом і навіть доступ до телебачення, можливості користуватися мобільним Інтернетом, використання програм для проведення дистанційних занять, запису, підключення, використання ліцензованих програм. Іншим не менш важливим чинником, у межах якого маємо ще одну низку проблем, є просторова організація дистанційного навчання. Дистанційне навчання здійснює переміщення нас зі звичних і стандартних приміщень у простір домашнього господарства чи в інший для нас незнайомий простір. Це активізує ще низку проблем: створення робочого місця і робочої атмосфери в межах дому, управління присутністю учнів/слухачів, організація навчання для класу/групи для відповідної кількості учасників. Педагогічні проблеми пов'язані перш за все зі зміною інтерації між педагогом та учнем/слухачами, здійсненням виховання в онлайн-навчанні, процесом підготовки викладачів до занять, урахуванням вікових особливостей слухачів, використанням ефективних методик і методів навчання, оформленням і передачею знань, умінь і навичок, геймфікацією навчального процесу, оволодінням компетенціями проведення онлайн-занять, завантаженням і підготовкою матеріалів на різних платформах. Усе це лише видима частина проблем, яка є досить ресурсною для подолання. Психологічні

© І. А. Чудовська, 2020

проблеми: проблема ідентифікації слухачів та їх включеність під час дистанційного навчання, активізація уваги, сприйняття, мислення, складність входження в навчальний процес залежно від вікової категорії, темпераменту та фізичної активності (гіперактивних), загострення відчуття самотності та відчуження і збільшення стресових ситуацій. І наостанок такий інтегральний спектр проблем, як біосоціальні.

Біосоціальні проблеми варто розглядати як на рівні суб'єкта, так і спільноти. На мікрорівні як загострення стану здоров'я, обмеження фізичного переміщення, зменшення значимості тіла (його присутності у фізичному просторі), невербальної комунікації у процесі навчання, проблеми з уповільненням або відсутністю соціалізації, порушення соціальної взаємодії і збільшення соціальної дистанції між учасниками навчального процесу, переформатування відносин довіри і контролю. На макрорівні: зміни інтеракцій між усіма учасниками освітнього процесу, функцій і смислів самого процесу навчання, трансформація попиту на ринку праці та відповідних професійних орієнтацій учасників різних спільнот.

Разом із тим дистанційна освіта для багатьох соціальних груп є досить перспективною: тим, хто має проблеми з логістикою, зі здоров'ям або ж із самооцінкою. Запис занять дозволяє неодноразово повертатися до змісту у зручний момент для кожного з учасників залежно від індивідуальних особливостей, посилювати, працювати в індивідуальному ритмі. Комплексна узагальнена картина щодо дистанційного навчання дає змогу випрцювати механізми вирішення освітніх проблем та формування стратегій розвитку освіти на різних рівнях.

***Ключові слова:** дистанційна освіта, технічні проблеми, педагогічні проблеми, організаційні проблеми, психологічні проблеми, біосоціальні проблеми, перспективи, можливості.*

Постановка проблеми. Фактично минулий рік став трампліном для змін в освітніх практиках. Це перш за все зумовлене активізацією дистанційного навчання під впливом зовнішніх умов. Дистанційна освіта в межах окремих країн активно впроваджувалася, стосовно ж нашого, українського суспільства подібні форми навчання мали лише епізодичний, фрагментарний характер. Нині ж спостерігаємо потужне й активне використання саме практики впровадження дистанційного навчання: створення університетських платформ, онлайн-дисциплін, появу дистанційних шкіл на базі державних і виключно дистанційних як спеціалізованих. Звичайно, такий процес соціальних змін у сфері освіти формує і низку проблем, що потребують вирішення. З іншого боку, варто для початку їх артикулювати, а надалі вже працювати у напрямі їх розв'язання. Слід зазначити, що проблеми стосуються різних сфер. Це ускладнює цілісне розуміння ситуації, яка сформувалася у сфері освіти. Відповідно, маємо запит у суспільстві на вирішення низки питань, які з'явилися з активізацією дистанційної освіти, а разом із тим дефіцит дослідницьких розвідок щодо зазначеної теми. Тому комплексний підхід до визначення кола проблем, пов'язаних з дистанційною освітою, стає пріоритетним, а відповідно, концентрація дослідницької уваги саме на соціологічному аспекті є ще більш

актуальною, оскільки в усіх світових спільнотах відбувається трансформація соціальних практик.

Аналіз публікацій. У соціологічному дискурсі інформація як категорія має тривалу еволюцію інтерпретацій. Ще більш об'ємною вона представлена у перспективі побудови парадигм інформаційного суспільства, хоча навіть у роботах М. Кастельса, Г. Шиллера [6] та ін. освіта як соціальна інституція залишалася більше «у тіні» дослідницьких інтересів порівняно з іншими формотворчими чинниками. «Дистанційна освіта» не стала предметом активного соціологічного аналізу, хоча всі процеси, що пов'язані з інформацією, в ній мають пульсуючий рухливий характер. Як правило, поняття «дистанційна» вживалося в контексті масової комунікації та соціальних взаємодій, які пов'язані з розміщенням суб'єктів у соціальному просторі, коли йшлося саме про «соціальну дистанцію». «Дистанційна освіта» як форма освітньої практики залишалася не досить актуальною і привабливою дослідницькою формою. У зарубіжних дослідженнях уже впродовж десятків років здійснюються розвідки у такому напрямі. Так, німецький філософ і дослідник комунікації Норберт Болц відзначає: «Якщо у XXI столітті взагалі залишиться освіта, вона буде являти собою стабільне ціле із нестабільних частин. Його вражаючу модель пропонує Інтернет FAQ і з Вікіпедією – свого роду емергентною енциклопедією без просвітників і авторитетів. Так, сьогодні виникає діалогічне знання про світ або, щоб бути зрозумілим для філософів, – нова докса. Самоорганізуюче знання багатьох вступає в конкуренцію з експертним знанням» [1, с. 83]. Тобто в науковій літературі ми маємо аналіз саме дистанційної комунікації, яка вступає основою в процесі дистанційної освіти і тут близько 250 різних теорій і концептів щодо пояснення її функціонування, з іншого боку, ми маємо підхід, у якому взагалі піддається сумніву можливість збереження традиційних освітніх практик, а акцент зроблено на повній трансформації освіти під впливом Інтернет-комунікації. У межах розгляду освітніх практик і технологій системним є підхід М. Кларіна, який узагальнив інноваційні моделі навчання шляхом дослідження світового досвіду. «Витікає висновок, що школи і системи освіти у середньому не готові використовувати потенціал технологій. Технології найчастіше посилюють ефективність уже ефективних процесів, і вони точно так само можуть посилювати неефективність неефективних процесів» [5, с. 30].

Мета статті – сформувати комплексне уявлення про спектр взаємопов'язаних проблем і перспектив, які мають місце в процесі здійснення дистанційної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Категорія «освіта» має різні конотації, особливо в межах відмінних наукових дискурсів. Так, естонський дослідник Ю. Вооглайд вказує на різні ракурси смислового наповнення терміна «освіта». Він зазначає, що «освіта» розглядається як: «функція культури; одна з ознак чи характеристик суб'єкта, що

формується у єдності навчання, виховання і досвіду; передумова формування громадянина і його добродійної і відповідальної діяльності; фактор сучасного функціонування змін і розвитку суспільства; передумова досягнення і збереження і використання свободи; напрям, мета і засіб; конституційне право... і т. д. [4, с. 268]. Уже цей незавершений перелік дозволяє констатувати складність як теоретичної інтерпретації поняття «освіта», так і спроби, щоб вибрати робоче поняття для здійснення відповідної дослідницької розвідки. І все ж нас у межах зазначеної проблематики цікавитиме прикладний, процесуальний аспект освіти: динаміка передачі знань, отримання досвіду, переживань, що супроводжуються вихованням. Тобто освіта розглядатиметься як практика у розумінні її П. Бурдьє. «Практику як соціальний феномен не можна зрозуміти поза часом і простором її розгортання. Одним із центральних елементів її сутності є темпоральність. Практичний час складається з «окремих фрагментів тривалості, які несумірні між собою, і кожен має свій ритм, ритм часу, який поспішає або тупіюється на місці, залежно від того, що з ним роблять, тобто залежно від функцій, якими наділяє його здійснюваний у ньому вчинок» [2, с. 163]. Від розташування у часі практика отримує свою форму як порядок слідування, свій зміст і спрямованість, усі практики є незворотними і спрямованими рядами відносно непередбачуваних вчинків [3, с. 193]. У нашому разі освітня практика отримує форму «дистанційної» віддаленої, яка здатна «проникати», активізувати суб'єктів за допомогою опосередкованості, віддаленості. «Дистанційна освіта» – це освітня практика, що здійснюється за допомогою технічних засобів. При цьому використання і комбінація технічних засобів може мати різноманітний характер. Дистанційна освіта може відбуватися у тому ж часовому режимі паралельно з традиційними освітніми практиками, тобто синхронно. У разі синхронізації освітнього процесу з традиційним зберігається більшість атрибутів, що і в звичайному живому освітньому процесі. Однак у традиційні освітні практики можуть бути включені елементи дистанційного навчання у вигляді окремих завдань. Тобто фрагментарне використання дистанційного формату, де дистанційна передача виступає як засіб у межах традиційних освітніх практик. Цікавою і досить потенційно індивідуально орієнтованою є дистанційна освіта – асинхронна. Асинхронна дистанційна освіта передбачає відмінні часові і просторові умови. Тобто контент для опрацювання може бути розміщений не у встановлені чіткі часові рамки, а наявний у мережі за відповідним посиланням і може бути застосований у будь-який зручний момент. Це справді збільшує свободу й одночасно перекладає відповідальність на структурування свого часу на суб'єкта. Дистанційна освіта у певному сенсі здійснює революцію щодо часових і просторових можливостей суб'єкта. Дистанційна освіта, яка базується на використанні технічних засобів та нових технологій, апріорі потребує відповідного їх стану. Власне, вже на цьому етапі доступ і можливості як для країн, так і для окремих суб'єктів є нерівними. Україна станом на 2020 рік [7] за швидкістю кабельного Інтернету посіла 58-у сходинку і 83-є місце за швидкістю

мобільного Інтернету (серед 176 країн світу). Це є показовим щодо можливостей швидкості і мобільності. Нерівність технологічна, що відображається на доступі до інформації, все більше відображається і на інформаційному рівні. Станом на 2019 рік 74 % українців мали доступ до Інтернету, у тій же Швеції 94 % населення у той чи інший спосіб використовують мережу. Технологічні і технічні чинники є одними із фундаментальних дія організації якісної дистанційної освіти. Без наявності відповідних технічних можливостей мати сподівання на розвиток дистанційної освіти безперспективно.

Відповідно, організація самого освітнього процесу має також свої особливості. Все більше відповідальності покладається на суб'єкта і його вміння концентруватися, а також ставити пріоритети, фактично на наявність сформованої навички до навчання. У разі відсутності такого вміння навчання стає проблематичним. Крім того, не всі учасники освітнього процесу під час дистанційного навчання мають власний простір для навчання, що, звичайно, створює незручності. Цикли і тривалість уроків, лекцій також потребує перегляду щодо доцільності, співвідношення практичних моментів і форм викладання «читання лекцій чи уроків» та їх впливу на здоров'я. Адже яким має бути оптимальний час для різних вікових груп біля монітора комп'ютера (телефону чи іншого технічного пристрою), щоб зберегти фізичну і психічну форму, потребує уточнення і дослідження. Кількість учасників у групах під час дистанційного навчання і можливість здійснення ефективної соціальної взаємодії – не менш вагомий момент для оптимізації навчального процесу. Тобто формат дистанційної освіти спонукає до перегляду нормативних стандартів, які стосуються як тривалості навчання, наповненості груп, так і самого простору навчання.

Педагогічна майстерність потребує такого ж суттєвого аудиту. Чи має підготовка фахівців, що працюють у дистанційних освітніх практиках, бути ідентична до традиційних форматів навчання. Що має змінитися і які основні функції педагога під час дистанційного навчання? Чи завжди вони співпадають з традиційними підходами? Як бачимо, запитань більше аніж відповідей, але вихід у дистанційний простір – це фактично вихід у «відкритий космос Інтернету» з усіма ризиками і можливостями... Як учителю створити цікавий контент, щоб утримати учня/слухача в просторі своєї дисципліни, за умови, що можливості для симуляції разом з дистанційним навчанням відкриваються практично безмежні? Ємкість підготовки до заняття потребує більших ресурсів, особливо часових від викладачів. Яким має бути презентаційний матеріал, пошукові, дослідницькі завдання? Якою має бути кооперація між викладачами, щоб форми подачі матеріалу і його контролю не були ідентичними і, відповідно, не відштовхували би, а навпаки, привертати увагу учасників освітнього процесу? Відповіді на ці запитання зі сторони викладача суттєво можуть покращити сам освітній процес з використанням технічних засобів.

Психологічні чинники або сприятливі умови для підтримання психічного здоров'я учасників дистанційного навчання – це окремих пласт і одночасно початок і проблем. На хвилинку, щоб більш щільно уявити саме значимість цього компонента досить візуалізувати картину, коли дистанційний урок чи заняття розпочалося, а через технічні причини або відсутність відповідних компетентностей не вдається приєднатися будь-якому з учасників навчального процесу. Стрес. Тобто кожен учасник, якщо для нього характерна відповідальність, відчуває напруження, а також власне безсилля вплинути, що посилюється почуттям провини і т. д. Тому психічне здоров'я, його збереження в умовах дистанційного навчання набуває підвищеного значення, оскільки кожен з учасників залежить від технічного супроводу. Додаймо ще до цього вікові особливості, відсутність повноцінної невербальної взаємодії, тобто зменшення емоційного (енергетичного) компонента. Отримуємо досить непривабливу картину. З іншого боку, для тих соціальних груп, які є особливо чутливими щодо публічних виступів, мають занижену самооцінку або попросту сором'язливість, дистанційне навчання відкриває можливість для більшої реалізації. Бути в звичній для себе атмосфері зменшує хвилювання. Так само і для соціальних груп, яким складно рухатися, дистанційна освіта відкриває нові горизонти. Варто звернути увагу і на низку дисциплін і одночасно професій, які потребують саме традиційної живої присутності і власне у таких випадках має бути здійснене переформатування з метою ефективної комбінації дистанційної і традиційної освіти. Довіра і контроль. Особлива дихотомія, яка потребує додаткових дослідницьких розвідок. Адже дистанційне навчання без довіри просто стає неможливим. Функції контролю, як би ми їх не прагнули доводити до абсолютизму, все рівно програють, оскільки в межах дистанційного навчання все складніше здійснювати процедури ідентифікації, та і наявність кількох технічних пристроїв дозволяє швидко знаходити інформацію і відповідно її презентувати. Яким має бути контроль, яке місце має мати довіра під час дистанційного навчання. Самоперевірка як альтернатива, що мала би бути інтерналізована зі сторони слухачів.

Біосоціальні проблеми – цілий інтегрований спектр. Варто розпочати з нашого тіла, яке перетворюється на пасивний додаток. Тіло, яке під час традиційного навчання додає або за допомогою невербальної комунікації стає повноправним учасником навчального процесу, під час дистанційного навчання стає пасивним. Воно практично стає виключеним, малорушливим, втомленим і психічно пригніченим, якщо тривалий час перебуває у закритому просторі, та ще й біля екрана. Наша біологічна сутність зазнає тотальної трансформації. Для людства завжди найбільшим покаранням були форми ізоляції від інших. Ми маємо самоізоляцію, але разом із тим на фоні загального контексту страху й агресивності здійснення сталих рутинних практик. Сам контекст під час пандемії у гіперболічній формі показав, як зовнішні умови змінюють і негативно впливають на біосоціальне функціонування всіх учасників соціальних практик.

Бути не пригніченим в умовах тотальної пригніченості і обмеженості досить складно. Та якщо ми розглянемо дистанційну освіту вже на теренах звичайних не карантинних умов, то деякі речі не зникають автоматично. Проблема відчуження і руйнування соціальних зв'язків залишається, у разі дітей проблема соціалізації, виховання також залишається відкритою. Яким чином можна здійснювати соціалізацію чи виховання дистанційно? Так, можемо вдатися і запропонувати найбільш давні форми соціалізації – гру, у разі дистанційного навчання це безпосередньо комп'ютерні ігри. Та й тут виникає ланцюг проблем. Створення такого ігрового цікавого контенту, який би дозволяв привертати увагу учасників освітнього процесу, особливо учнів/студентів. Вже навіть за найближчого аналізу стає зрозумілим, що подібний контент має бути продуктом творення команд, які володіють різнобічними компетенціями і розумінням психологічних вікових особливостей, і методиками привертання та утримання уваги, а також технічно можуть втілити ідеї, які б дозволяли виховні і соціалізуючі моменти реалізувати в дистанційному навчанні. Це можливо, оскільки ми можемо спостерігати, як кіно та ігри впливають на формування індивідуальних практик, навіть відштовхуючись від власного досвіду. Дистанційна освіта фактично є викликом і одночасно ресурсом для передачі й обміну знань і вмінь в інформаційну епоху.

Висновки. Розглянувши дистанційну освіту як специфічну практику, у межах якої здійснюється процес передачі й обміну інформацією, знаннями, вміннями, варто констатувати, що з порядку денного не зникають ті проблеми, які були характерні і для традиційного освітнього поля: доступність, якість освіти, її фінансування... Разом із тим деякі проблеми набули більшого загострення і специфічних неочікуваних форм. На порядку денному з'явилися і ті теми, які в межах традиційної освіти вже, здавалося, мали вирішення, наприклад, соціалізація учнів/студентів. Зокрема, проблема доступності до отримання освітніх послуг уже не має просторового характеру. До цієї теми додаються і суто технічні проблеми: відсутність або слабке Інтернет-покриття, стан і наявність відповідних технічних пристроїв для здійснення процесу навчання, відповідного програмного забезпечення. Разом із тим у вирішенні технічного аспекту саме дистанційна освіта в перспективі може виступати інструментом у подоланні будь-яких просторових бар'єрів і відкривати шанси для отримання освіти будь-кому, у будь-якому місці і у будь-який зручний час. Тобто дистанційна освіта у перспективі має потенціал вирішення проблеми доступу до освітніх послуг, їх здешевлення на світовому рівні. Нова практика сімейного менеджменту (що мала місце під час карантину), організація трудового і навчального процесу в умовах домашнього господарства – це новий досвід з низкою переваг і проблем, досвід для подальшої рефлексії. Педагогічна проблематика змістилася у бік використання технічних засобів і тих методів, які можуть бути гармонійним супроводом для подібних процесів, а також компетенцій викладача/вчителя,

його ролі в модеруванні навчального процесу, його міри оволодіння новими технологіями. Педагогічна підготовка викладацького складу для різних ланок освіти має трансформуватися з урахуванням саме опосередкованого характеру здійснення навчання і ускладненням процесу здійснення виховання. Це потребує зміни парадигм у навчанні педагогічної майстерності. Психологічний аспект для всіх освітніх рівнів зазнав трансформації, особливо став відчутним на рівні молодшої школи: утримання уваги, покращення сприйняття і активізація мислення перемістилися з площини теоретизування у реальний пошук інструментів підвищення стресостійкості, створення умов, дистанційного середовища для покращення довірливих відносин і переходу до самоперевірки як альтернативи контролю. Біосоціальний людський складник, який зазнав тілесної асиметрії, коли тіло перестало виконувати звичні для нього рухи, коли воно набуло статусу «ув'язненого» біля екрана і позбавлене звичних поведінкових практик. Це загострює низку проблем з компенсаторними функціями: що має з'явитися в межах дистанційної освіти, щоб здоров'я як базовий ресурс суб'єкта було збережене, а не пошкоджене чи втрачене. Дистанційна освіта – це крок у сторону трансформації звиклих нормативних традиційних освітніх практик, а також у напрямі змін і повсякденних поведінкових індивідуальних практик, що потребує подальшої рефлексії і розбудови.

Список використаної літератури

1. Больц Н. Азбука медиа / пер. с нем. Л. Ионина, А. Черных. Москва : Издательство «Европа», 2011. 136 с.
2. Бурдые П. Практический смысл / пер. с фр. А.Т. Бикбов, К.Д. Вознесенская, С.Н. Зенкин, Н.А. Шматко ; под ред. Н.А. Шматко. Москва–Санкт-Петербург : Алтейя Институт экспериментальной социологии, 2001. 562 с.
3. Бурдые П. Социальное пространство: поля и практики / ред. пер. с фр. Н.А. Шматко. Москва–Санкт-Петербург : Алтейя Институт экспериментальной социологии, 2005. 576 с.
4. Вооглайд Ю. Напутствие гражданину : учебное пособие. Таллинн, 2019. С. 267–303.
5. Кларин М.В. Инновационные модели обучения. Исследования мирового опыта : монография. Москва : Луч, 2016. 640 с.
6. Уэбстер Ф. Теории информационного общества / пер. с англ. М.В. Арапова, Н.В. Малыхиной ; под ред. Е.Л. Вартановой. Москва : Аспект Пресс, 2004. 400 с.
7. Украина занимает 58-е место. URL: <http://mediasat.info/2020/12/07/ua-58-> (дата звернення: 7.12.2020).

Chudovska I. A. Distance education: problems and prospects

The world community entered the stage of activation of new forms of education, which was due to the epidemiological situation. There have been significant changes in the educational process. Traditional education has almost globally replaced distance learning. Adaptation to new educational conditions requires both new challenges and responses to them. This article presents the types of

problems associated with distance learning, namely: technical, organizational, pedagogical, psychological, biosocial, as well as the possibilities of solving them and the possibilities that distance learning opens directly. In the process of distance learning, we are dealing with the presence or absence of technical capabilities of participants in the educational process: a change in electrical voltage or its absence in the network, problems with connecting and freezing Internet coverage, the ability to use technical devices for using the Internet and even television, the ability to use a mobile Internet, use of programs for conducting and recording Internet classes. Distance learning requires additional spatial organization, and accordingly activates a chain of problems that move into the everyday life of the home space: creating a workplace and working atmosphere within the boundaries of the house, managing the presence of students/listeners, organizing a class/group for a certain number of participants. Pedagogical problems associated primarily with the change in the interaction between the teacher and the student/listener; the implementation of the educational process online, the process of preparing teachers for classes, taking into account the age characteristics of students, the use of effective teaching methods and methods, registration and transfer of knowledge, skills and abilities, gamification of the learning process, mastering the competencies of conducting classes online classes, preparing and downloading materials for different platforms. Psychological problems: the problem of identification of students and their involvement in the process of distance learning, activation of attention, perception, thinking. Complications in teaching children of different ages, different physical activity (hyperactive), exacerbation of feelings of loneliness and alienation, respectively, an increase in stressful situations. Biosocial problems should be considered both at the level of the subject and communities. At the micro level, these are: exacerbation of health, limitation of physical movement, a decrease in the importance of the body (its presence in social space) and non-verbal communication in the learning process, problems with slowing down or lack of full-fledged socialization, disruption of social interaction and an increase in social distance between participants in the learning process, reformatting relationships of trust and control. At the macro level this is a change in the interactions between all participants in the educational process, the functions and meanings of the learning process itself, the transformation of the proposal on the labour market and the corresponding professional orientations of participants in different communities. It is to these social aspects that the maximum attention is paid in the article.

At the same time, distance learning for many social groups is quite promising: for those who have problems with logistics, health or self-esteem. Recording of lessons allows you to repeatedly return to the content, at a convenient moment for each participant, depending on individual characteristics, to enhance the ability to work in an individual rhythm, to carry out search work in the network. In social terms, this is the strengthening of network communities, the reformatting of content in the educational process, the percentage increase in the ratio of institutions that provide distance learning, allows you to develop mechanisms for solving educational problems and forming a strategy for the development of education at different levels.

Key words: distance education, technical problems, pedagogical problems, organizing problems, psychological problems, bio-social problems, perspectives, possibilities.